

Schriftelijke taalverzorging

Als ik een schrijfproduct inlever dat wemelt van de taalfouten, wat is er dan mis? Dat wordt uitgelegd in een recent rapport van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen.¹ Ik ben blijkbaar niet geneigd of in staat mijn grammatica- en spelfouten op te sporen en te corrigeren, ook al heb ik daarvoor voldoende gelegenheid gekregen (p.70). Het probleem is niet zozeer dat je verre van foutloos schrijft, maar dat je je conceptteksten niet foutloos reviseert.

Ik vind dat eigenlijk wel een eye-opener. Uit veel onderzoek blijkt dat de cognitieve belasting bij het schrijven van tekst zo groot is dat het niet mogelijk is tegelijkertijd aandacht te besteden aan *inhoudelijke* én *vormelijke* aspecten van formulering, zegt de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen (loc.cit.). Zolang ik mijn hoofd breek over de inhoud van mijn tekst, zal ik ongetwijfeld taalfouten maken. Dat hoort bij het iteratieve schrijfproces. De 'vormelijke aspecten' zullen pas in latere iteraties de volle aandacht kunnen krijgen. Een goede schrijver levert z'n tekst pas in nadat hij (zij) ten minste één iteratie aan de revisie op 'vormelijke aspecten' gewijd heeft.

Gewapend met deze wijsheid kan ik ook beter uitleggen waarom ik niet zonder een snelle laserprinter op mijn werktafel kan. Het lukt me niet (althans niet voldoende) om mijn teksten *rechtstreeks van mijn 17" scherm* op vormelijke aspecten te corrigeren. Ja, je haalt er al heel wat uit als je een concept door de digitale Spellingscontrole haalt. En het helpt ook als je de tekst nog een keer met Zoek & Vervang op dubbele spaties en achtergebleven zachte koppeltekens corrigeert. Maar minstens de helft van mijn revisies gaan *van papier*. Zou ik daarin de enige zijn? Ik denk van niet.

Ik zou me trouwens ook uiterst ongelukkig voelen als ik niet het Witte Boekje bij de hand had (dat tegenwoordig ook de woordgeslachten vermeldt), en het Groene Boekje (al was het maar voor de woordafbrekingen), en de dikke Van Dale (niet alleen voor de woordbetekenissen, maar ook bijvoorbeeld voor het checken van staande uitdrukkingen). Als ik een dubbelkje moest betalen voor elke keer dat ik één van die naslagboeken raadpleeg, dan zou ik jaarlijks kapitalen kwijt zijn. En dan heb ik 't nog niet eens over de keren dat ik mijn toevlucht tot internet moet nemen.

Tot zover mijn persoonlijke bespiegeling. Maar nu de volgende vraag. Als middelbare scholieren en studenten een schrijfproduct inleveren dat wemelt van de taalfouten, grammaticaal en qua spelling en interpunctie. Wat is er dan mis? Moeten we dan concluderen dat ze competenties missen op het gebied van taalverzorging? Dat hoeft niet. We zouden de volgende (primitieve) checklist kunnen langslopen. Voor alle duidelijkheid: ik heb het hier niet over schrijfprestaties die door de docent Nederlands verlangd worden, maar over schrijfproducten voor andere vakken, waarbij het Nederlands door scholieren of studenten slechts als communicatietaal gebruikt wordt.

1. Misschien zijn ze wel competent in taalverzorging, maar krijgen ze niet *voldoende gelegenheid* om hun teksten te reviseren. Is daar voldoende tijd voor gereserveerd? En hebben ze de nodige naslagboeken bij de hand of is er gelegenheid om dingen op korte termijn na te vragen?

2. Bij *digitale* tekstproductie gaat het niet alleen om voldoende tijd, maar moeten ze bovendien gelegenheid hebben de nodige programmatuur voor spellingcontrole te gebruiken en hun conceptteksten te printen. En ze moeten ook financieel in de gelegenheid zijn om de printkosten te dragen.

3. De volgende vraag is of ze voldoende impulsen krijgen om hun competenties in taalverzorging daadwerkelijk te gebruiken. Misschien hebben ze wel voldoende tijd en gelegenheid, maar verkeren ze (ten onrechte?) in de veronderstelling dat taalverzorging in de gegeven situatie een *lage prioriteit* heeft.² Krijgen ze systematische feedback op eventuele tekortkomingen in hun schrijfproducten, niet alleen in het vak Nederlands, maar ook in andere vakken? Wordt van hen verlangd dat ze geconstateerde tekortkomingen herstellen? Krijgen ze eventueel zelfs een cijfer voor hun taalprestaties, dat in hun taalportfolio wordt opgenomen?³ En is er gelegenheid voor mondelinge uitleg of discussie: waarom is dit fout? waarom mag ik niet 'Wit' spellen? is er ook ruimte voor persoonlijke keuzes in taalverzorging?

4. Maar het kan inderdaad zijn dat het hun ontbreekt aan de nodige competenties in taalverzorging. Dan rijst de vraag: wordt er in het onderwijs genoeg gedaan om die competenties *op te vijzelen en te onderhouden*. Behalve systematische feedback op de taalverzorging van schrijfproducten, zou het taalbeleid van een onderwijsinstelling bijvoorbeeld ook opfrustrainingen kunnen omvatten voor diegenen die bepaalde dingen niet onder de knie blijken te hebben.

Post Scriptum. Ik ben benieuwd hoeveel taalfouten ik heb gemaakt in de bovenstaande tekst. Zou het koppelteken in *concept-teksten* geschrapt moeten worden? Ik geloof dat *bijvoorbeeld* als twee losse woorden geschreven moet worden, maar op dat punt ben ik eigenwijs. Verder weet ik niet zeker of het gebruik van die *apostrof*, bedoeld als enkel aanhalingsteken, wel volgens de regels is. En ik weet nooit waar ik de komma moet zetten na een aanhaling: voor of na het aanhalingsteken? Misschien moet ik toch eens naar een opfrustraining ...

Wes Holleman
weblog onderwijs 29-1-2008
www.onderwijsethiek.nl

¹ *Over de drempels met taal* (Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, januari 2008).

URL: <http://www.slo.nl/actueel/nieuws/dll/Taalrapport.pdf/>.

² In mijn definitie van competentie zitten twee componenten: *in staat tot* en *geneigd tot*. Maar die tweede component moet voorwaardelijk geformuleerd worden: in sommige situaties is het niet passend om te doen waartoe je in staat bent. Bijvoorbeeld in situaties waarin ongrammaticale telegramstijl, bastaardwoorden of exotische afkortingen het meest adequaat zijn, moet je geen bloemrijke Nederlandse volzinnen uit de kast halen. In dat verband is de (gepercipieerde) prioriteit van 'taalkundig perfecte taalverzorging' een belangrijke factor.

³ In het rapport (p.59) wordt een interviewee aangehaald, die het volgende commentaar geeft: 'Ik ben bang, als je bij alle vakken ook taal meerekent in de beoordeling, [dat] taalzwakke leerlingen geen succeservaringen meer hebben.' Hij (zij) gaat er blijkbaar van uit dat iemand die taalfouten in schrijfproducten voor andere vakken (andere dan Nederlands) maakt, met een lager cijfer *voor die vakken* gestraft moet worden. Een beter alternatief is dat een lage prestatie op het gebied van taalverzorging niet op de cijfers van die vakken drukt, maar als deelcijfer in de *taalportfolio* van de leerling wordt opgevoerd (c.f. <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=121>).